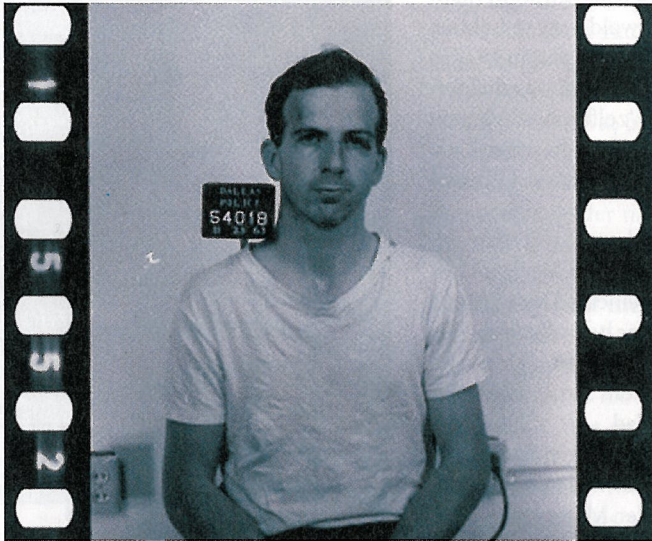
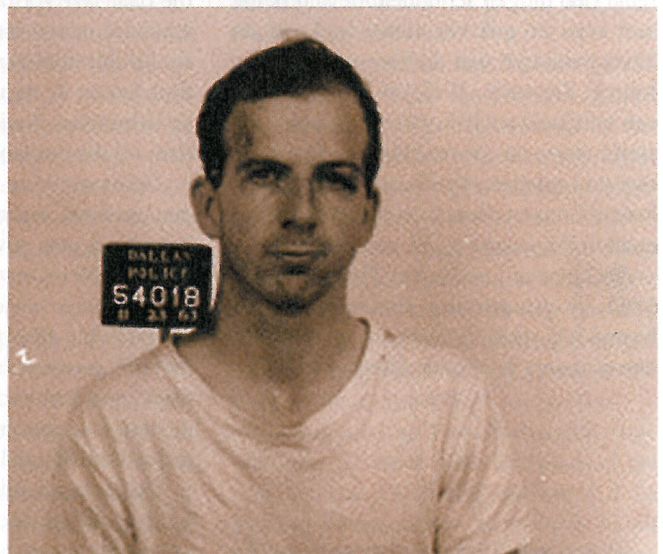

Circuit

**Wat deed
Lee Harvey
Oswald
ooit in
Rotterdam?**

FOTO'S UIT HET BESPROKEN BOEK. PORTRETEN REX / HH

Je zou denken dat inmiddels alles is gezegd over de moord op JFK. Toch heeft Perry Vermeulen enkele saillante details ontdekt over die ene dag dat hoofdverdachte Lee Harvey Oswald doorbracht in Rotterdam. | door Daan Dijkstra

Wat zou mijn belangstelling verklaren? Misschien wel die theorie waarin je nooit heel veel handdrukken verwijderd bent van de hoofdrolspelers uit de wereldgeschiedenis. Anders verwoord: doordat ik niet alleen onze gewezen vorstin Juliana, maar ook haar echtgenoot Bernhard (net als hun dochters) ooit de hand heb mogen schudden, bevind ik me niet eens zo gek ver verwijderd van de 35ste president van de Verenigde Staten, John F. Kennedy (1917-1963). Dat gevoel van nabijheid tot JFK wordt nog eens versterkt door de gewisselde handdrukken met oud-minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns en diens toenmalige topdiplomaat in Washington, J.H. van Roijen.

De lijn naar Lee Harvey Oswald (1939-1963, de moordenaar, dan wel een van Kennedy's moordenaars, waarover verderop meer) is minder direct. Maar met Willem Oltmans, conspiracy-kenner (en zelfbenoemde 'éénmotorige mug' in een vendetta met de al eerder genoemde Luns), heb ik tot zijn dood, vier jaar geleden, een goede verstandhouding gehad.

Mijn goede kennis had relatief snel na

het drama in Dallas een boeiende bijrol gespeeld bij de vorsching naar andere verdachten inzake de moord op JFK. Hij had zich sterk gefocust op de schimmige rol van zakenman en CIA-contact George De Mohrenschildt, die zich als een soort mentor en vriend van Oswald leek te hebben ontpopt. De Mohrenschildt zou in 1977 in Florida onder nooit helemaal opgehelderde omstandigheden 'zelfmoord' plegen, nadat hij zich kort daarvoor in Brussel aan de hem daar chaperonnerende Oltmans had onttrokken.

Zodoende had de laatste wat Oswald-kunde betreft een dermate stevig partijtje meegeblazen dat cineast Oliver Stone hem had gevraagd voor het rolletje van De Mohrenschildt in *JFK* (1991). Delen uit Oltmans dagboek tijdens het draaien verschenen in dit weekblad.

Een beetje complot kan niet zonder curieuze coïncidenties. Zo was Oltmans toevallig Oswalds moeder Marguerite tegen het lijf gelopen op het vliegveld van New York (dat toen nog maar net van Idlewild tot JFK was omgedoopt) en dat had tijdens die drie uur durende vlucht naar Texas tot een vruchtbaar, zij het ook voorspelbaar, contact geleid: ja, natuurlijk was die vermeende betrokkenheid van haar zoon één groot misverstand!

Ik hóór het Willem nog expliceren op die geëxalteerde toon waarop hij zijn tamelijk particuliere waarheden placht te communiceren naar een met minder begrip gezegend gehoor.

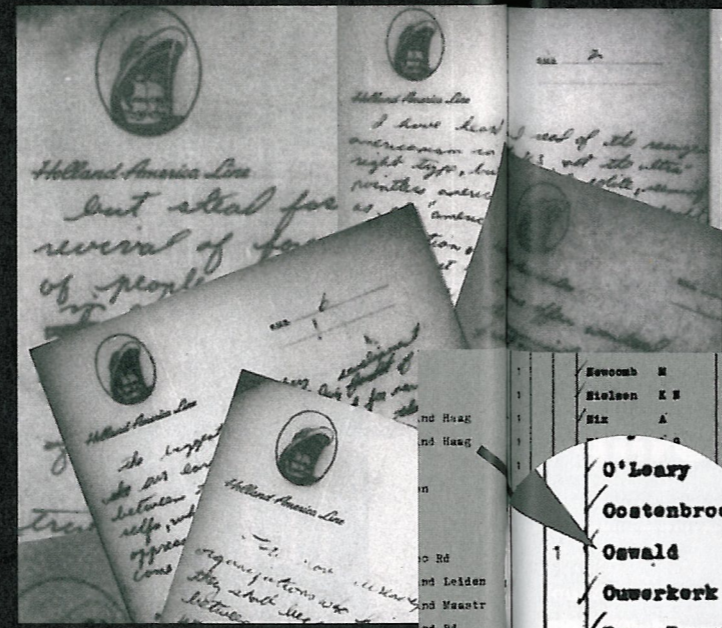
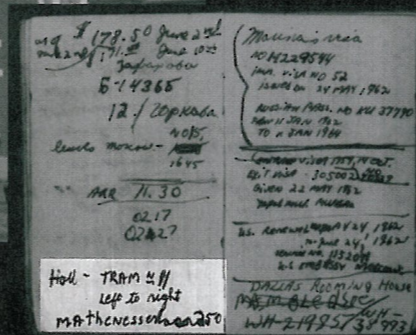
Zoals het deze maand alweer 45 jaar geleden is dat die nooit echt bevredigend opgeloste moord op JFK plaatsvond, zo was dat anno 1993 dus dertig jaar geleden. In die paar jaar voorafgaand aan dat laatste jubileum waren hier een aantal (bescheiden) publicaties verschenen, waarin de nadruk lag op de terugkeer van Oswald naar de toenmalige Sovjet-Unie en de (bescheiden) rol die ons land daarbij had gespeeld.

De ex-marinier Oswald (hij had in Japan gediend, waar hij als radartechnicus betrokken was geweest bij U2-vluchten) was in 1959 uit onvrede met Amerika naar de toenmalige Sovjet-Unie gegaan. De ontvangst in het arbeidersparadijs was minder hartelijk geweest dan de maatschappelijke misfit zich had voorgesteld. En in Minsk, de hem toegewezen verblijfslocatie, had hij zich al tamelijk snel tot spijtoptant bekeerd.

De Russen hadden in een uitreisvergunning bewilligd voor hem, zijn Russische vrouw Marina en hun baby-dochtertje. De

Boven: Mathenesserlaan 250; rechts: agenda van Lee Harvey Oswald

Links: aantekeningen van Oswald; onder: de passagierslijst van de ss Maasdam IV

Kennedy	Ma	4.6.62	189.90	
Stolsen	K	Ma	4.6.62	171.90
Hix	A	Ma	4.6.62	179.-
		Ma	4.6.62	179.-
		Ma	4.6.62	191.70
		Ma	4.6.62	626.90
		Ma	4.6.62	171.90
		Ma	4.6.62	179.10
		Ma	4.6.62	396.-
		Ma	4.6.62	537.-
		Ma	4.6.62	179.10
		Ma	4.6.62	695.-
		Ma	4.6.62	179.-
		Ma	4.6.62	205.-

terugreis in mei/juni 1962 had vervolgens via Berlijn naar Rotterdam geleid.

Die reis van Moskou naar Rotterdam, waar het gezinnetje op zondag de derde juni aankwam om 24 uur later alweer richting Hoboken, New Jersey, scheep te gaan op de *Maasdam* van de Holland Amerika Lijn, was in de officiële annalen lang een tamelijk ondergeschoven onderzoeksgebied geweest. Wat opmerkelijk was, in de wetenschap dat andere Oswald-verbanden wel snel en behoorlijk uitputtend waren doorgespit, onder meer in de rapportage van de Warren-commissie.

Ik was bepaald niet de eerste (laat staan de enige) die zich verdiepte in een aantal losse eindjes aangaande die ene, wat in de Oswald-kunde 'die ontbrekende dag' is gaan heten. Wat uit een soort van curiositeitsoverwegingen was begonnen, zou al snel in een milde vorm van verslaving ont-aarden. De koorts was vooral opgelopen toen ik in een voetnoot in het klassieke, door Edward J. Epstein gerechercheerde exposé *Legend - The Secret World Of Harvey Oswald* was gestuit op de naam van uitgerekend een Nederlandse diplomaat.

Deze (mr. G.J.) Van Hattum had gefigureerd in Oswalds zakboekje, zonder dat daar destijds tijdens het moordonderzoek erg veel nota van leek te zijn genomen. De diplomaat, die (in zijn rol van derde secretaris op de Nederlandse ambassade in Moskou) Oswald tegenover zich had gehad met de vraag om een doorreisvisum voor zijn echtgenote, had blijkens het toen nog bestaande 'blauwe boek' met BZ-personalia een carrière gemaakt die hem uiteindelijk naar het ambassadeurschap in Oslo had gevoerd.

Nee, zo had de toen 62-jarige Van Hattum bereidwillig aan de telefoon verteld, hij had zich nooit gerealiseerd dat hij via een voetnoot uit een boek uit 1978 alweer een bijrolletje was gaan vervullen in de vorsching naar de moord op Kennedy. Dat mocht opmerkelijk heten (en ook niet meer dan dat) voor een diplomaat die ook in Castro's Cuba (een zwaartepunt in veel samenzweringstheorieën) en Washington had gediend.

De omvangrijke reportage in kwestie (*HP/De Tijd*, nr. 43, 19 november 1993) hing van dit soort nieuwscuriosa aan elkaar. Zo was daar ook het verslag van de frustrerende queeste naar het pension Huize Avila aan de Mathenesserlaan 250, een ander adres uit Oswalds agenda, waar de Oswalds aan de vooravond van hun in-

scheping op de *Maasdam* zouden hebben verbleven. Ook na uitputtend aandringen bij de pensionhoudersfamilie ("Hoe was de naam zegt u, Oswald?") bleek niemand een herinnering te hebben aan twee Amerikanen met, behalve maar liefst zeven koffers, een, door Marina op zijn Russisch in doeken ingepakte, baby.

Dan was er ook nog het kantoor van American Express ('92 Meent' vermeldt Oswalds agenda, met 'Mr. De Booy' als contact), waar de tickets voor de oversteek klaar moeten hebben gelegen. Genoemde Amex-employé De Booy was toen al overleden; zijn opvolger kon de verslaggever vijftien jaar geleden ook niet zo gek veel verder helpen.

Het klinkt allemaal tamelijk triviaal. Maar de achterliggende vraag inzake de relevantie van de Rotterdamse episode was ook toen al of Oswald tijdens deze deels onopgehelderd gebleven episode misschien (dan wel: wellicht) contacten heeft gehad. Kennis van die contacten (in Moskou, in de trein onderweg, in Rotterdam, op de boot) zou mogelijkerwijs kunnen bijdragen aan meer duidelijkheid over Oswalds motivatie, die ook na al die jaren nog altijd een hutsput op onduidelijke tegenstrijdigheden vormt.

Mijn verslaving aan de Oswald-conspiracy bleek van tijdelijke aard te zijn geweest en mijn herinnering aan al die trivia uit een mogelijk moordcomplot was wat vervaagd toen ik vorig jaar zomer een mailtje kreeg van ene Perry Vermeulen uit Helmond. Vermeulen (1982) had zich vanuit zijn belangstelling voor die 'ontbrekende Rotterdamse dag' over een breder Oswald-front ingegraven en deed daar in een weblog verslag van. Of we het er niet nog eens over konden hebben.

De belangstelling van Vermeulen daerde trouwens pas van 2004. In dat jaar had hij stage gelopen bij *Barend & Van Dorp* en daar hadden amerikanisten die in dat verkiezingsjaar bij de talkshow langskwamen zijn passie doen ontbranden.

Het was een mooi moment gebleken om er vorm aan te geven: in de VS werd het ene document na het andere vrijgegeven en internet had een nieuwe dimensie verschaft aan *the cult of conspiracy*, en de stapel Oswald-literatuur was blijven aanzwellen.

Terwijl de jonge Perry Vermeulen (hoe-wel, jong, hij was al ouder dan Oswald, die nog maar net 24 was bij zijn dood) al die kennis had opgezogen, genereerde hij via zijn weblog ook weer nieuwe inzichten ►

- inzake coïncidenties, complotten en *conspiracies*.

Het wereldwijde web is vooral ook een goedkope manier van researchen. Vermeulen, die in zijn bestaan voorziet door websites te ontwikkelen, onder andere voor de gemeente Deurne, is nog maar één keer naar New York en Washington geweest, vooral om literatuur aan te schaffen en archieven te plunderen. Locaties als Dallas, New Orleans, Mexico, Minsk en Moskou heeft hij aan gefortuneerder onderzoekers moeten overlaten. Hetgeen misschien ook wel een beetje zijn focus op het prozaïsche Rotterdam verklaart.

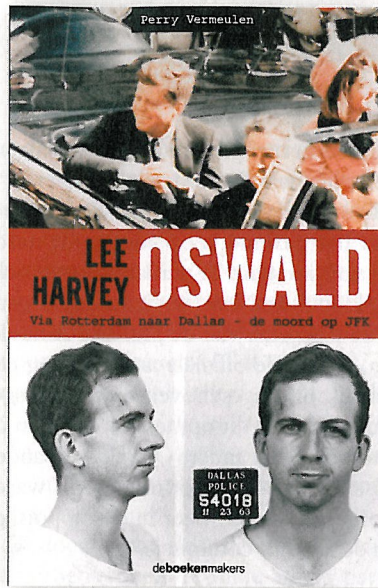
In een Amsterdams café was het, vooral door de doelgerichte gretigheid van Vermeulen, ook bij mij weer beetje bij beetje teruggekomen. Pension Avila natuurlijk, dat destijds gedreven zou zijn door de familie Huksloot. De notaris uiteraard, die er daarna kantoor was gaan houden en die steeds genegen was gebleven adepten van de Oswald-geschiedenis ter wille te zijn met een rondleiding. **Inmiddels had zelfs deze notaris de locatie in kwestie alweer verlaten;** in de intussen op Mathenesserlaan 250 verrezzen appartementen viel van een pension niets meer te herkennen.

Diplomaat Van Hattum ten slotte, die ons destijds uit de eerste hand had geschetst wat voor lomperik die Oswald wel niet was geweest, woonde tegenwoordig als pensionado in Frankrijk, zo wist Vermeulen. Maar, zo liet de jonge onderzoeker ons in een ononderbroken, rappe woordenstroom ook weten, hij was wel degelijk gevorderd met zijn vorsingsarbeid, die hij hoopte te transformeren tot een boek.

Dat boek (getiteld *Lee Harvey Oswald: Via Rotterdam naar Dallas – de moord op JFK*) is er nu en we spreken de auteur in café-restaurant Engels in het, de naoorlogse Rotterdamse ambitie weerspiegelende, Groot Handelsgebouw.

Die ochtend had hij ten behoeve van Radio Rijnmond wat bij station Rotterdam Noord rondgelopen. Een van zijn ontdekkingen is namelijk dat, anders dan tot nu toe werd aangenomen, de Oswalds destijds daar de trein uit Moskou moeten hebben verlaten. Die ontdekking zet een tot nu toe ondoorgrondelijke routebeschrijving in Oswalds al eerder gememoreerde agenda in een begrijpelijk perspectief.

De schrijver ondernam ook een spoor-technische studie van de *stopover* van de trein uit Moskou in Berlijn en concludeert

dat Oswald daar tijd genoeg moet hebben gehad voor een eventueel CIA-contact. Over mogelijke CIA-connecties gesproken: Vermeulen heeft wat meer helderheid weten te scheppen inzake de rol van een zekere Leo Setyaev (ook hem 'kenden' we al uit Oswalds zakboekje), die destijds als reporter voor Radio Moskou actief was, maar ook een rol moet hebben gespeeld als een van Oswalds CIA-handlers.

Oók nieuw: meer informatie over 'Jelisavcic'. Dat was alweer zo'n door Oswald in zijn agenda gekrabbelde naam, dit keer vergezeld van een verwijzing naar 'room 384' en een cijfercombinatie. Inmiddels is duidelijk dat het kamernummer betrekking heeft op het Moskouse Metropolhotel. De cijfercombinatie vormt een telefoonnummer en is van toepassing op het toenmalige Moskouse American Expresskantoor. Jelisavcics professie, op die plek op het hoogtepunt van de Koude Oorlog, het wekt de schijn van een (zoveelste) aan de CIA gelieerd contact. Uit later vrijgekomen documenten blijkt dat deze functionaris zich met de logistiek van Oswalds repatriëring via Rotterdam heeft belast. Vermeulen ("Ik heb me vooral een slag in de rondte gegoogeld") vertelt dat hij een gat in de lucht was gesprongen toen hij in Amerika eindelijk op de zoon van deze

De wat sneue Oswald zou zijn geofferd te midden van machinaties waarvan hij de reikwijdte nooit kon overzien.

Jelisavcic was gestoten. Maar de aanvallende toeschietelijkheid van junior verkeerde in afwijzing toen bleek dat de onderzoeker van overzee niet zozeer geïnteresseerd was in seniors publicaties over Russische kunst maar in de moord op JFK.

Wat ligt er ten grondslag aan de speurzin van de schrijver naar al dan niet vermeende CIA-links? Dat blijkt geïntrigeerdheid door het gegeven dat Oswald nooit een strobreed in de weg is gelegd rond de terugkeer naar zijn vaderland dat hij als, zeg maar rustig landverraderlijke, *defector nota bene* zo opzichtig had verdoemd. Sterker nog: de *ex-marine*, die eerder in Moskou tegenover Amerikaanse consulair (CIA-)ambtenaren had verklaard zelfs bereid te zijn om zijn militaire kennis aan de tegenpartij uit te venten, werd getraceerd op een even comfortabele als compleet hindernisloze terugreis. Het is dan ook de overtuiging van de jonge auteur dat in die nooit definitief opgehelderde omstandigheden een sleutel zou kunnen schuilen voor de (gedeeltelijke) ontraadse-ling van Oswald.

Hoewel Vermeulen, zowel in de conversatie als in zijn boek, meer overkomt als een niet te stuiten feitenfreak dan als samenzweringsadept, zegt hij er toch toe te neigen de verklaring van de moord op JFK te zoeken in een samenspel tussen ontevreden elementen uit de CIA en de maffia. De wat sneue Oswald zou in die visie als *patsy* (zoals hij na zijn arrestatie zelf zei) zijn geofferd te midden van machinaties waarvan hij de reikwijdte toen nooit heeft kunnen overzien. Net zomin als wij dat nu kunnen. Maar het is wel handig, zo'n boek waarin de belangrijkste theorieën (in gradaties van gebruiksvriendelijkheid en toepasbaarheid) nog eens handzaam, *up-to-date* en min of meer overzichtelijk worden samengevat.

De auteur zegt nu een poosje afstand te gaan nemen van het onderwerp. Hij is 'op al die sites te vaak geconfronteerd met oudere mannen die bij wijze van spreken nog bij hun moeder wonen'. Nee, dat zou hij liever niet als zijn voorland zien. Maar zijn nieuwe Oswald-site blijkt alweer volop in bedrijf. En hij heeft zich vast voorgomen er in 2013, als het allemaal vijftig jaar geleden is, bij te zijn in Dallas. |

Perry Vermeulen: Lee Harvey Oswald. Via Rotterdam naar Dallas – de moord op JFK. De Boekenmakers. €18,95. Ook verkrijgbaar via www.ako.nl.